

Lempälä, Lempäälä, Lembois? **Vilket är det rätta historiska svenska namnet på socknen och kommunen** **Lempäälä?**

Ilkka Mäkinen 4.1.2018¹

Anledningen till den här artikeln är en ganska allmän missuppfattning att den finskspråkiga kommunen Lempääläs rätta och ursprungliga svenska namn skulle vara *Lembois*. Så trodde jag även själv ända till början av 1990-talet, när till och med kommunen använde Lembois i sina svenskspråkiga turistbroschyrer. I samband med annan historisk forskning började jag dock inse, att benämningen har inga historiska grunder, som skulle sträcka sig långt bakåt i tiden.

Missuppfattningens ursprung kan med precision klargöras: det härstammar från den senare delen av 1800-talet. Innan dess sammanblandade man aldrig *Lembois*, som är kyrkbyns svenska namn, och *Lempäälä*, som är socknens namn. Det var de svenskspråkiga ämbetsmännen som först i skrift använde socknens historiska namn, Lempäälä eller mera precist *Lempälä*, och namnet Lembois var uteslutande reserverat för kyrkbyn vars namn på finska var och är *Lempainen* eller *Lemponen*, på svenska Lembois. Kyrkan eller staten har aldrig använt Lembois för att betyda Lempäälä.

Namnpraxisen belastas ofta med språkpolitiska spänningar, men jag tycker att det är till allas fördel om man håller sig till historiska fakta, och de skall jag i den här artikeln presentera grundligt. Det är sedan en annan sak om man kan eller behöver utrota bruket av Lembois ur talspråket. Den här frågan skall jag diskutera i slutet av artikeln.

Stabiliseringen av ortsnamnen i Finland

Formerna och ortografin av ortsnamn i Finland var vacklande ända till slutet av 1800-talet. För att minska de förvirringar som resulterade av den här situationen sände Sällskapet för Finlands Geografi år 1893 förfrågningslistor till ämbetsverken och medborgare "i alla delar av landet med önskan att de välvilligt skulle göra korrigeringar och nödiga ändringsförslag för att man sedan kunde åstadkomma ett slutligt förslag till ett namnbestånd för kommunerna i landet". Societetens tidskrift *Fennia* publicerade 1897 resultaten av utredningen där man hade tagit i hänsyn de samlade uppgifterna och förslagen. Listan av de finskspråkiga ortnamnen var redigerad av Väinö Wallin (senare Voionmaa), den svenskspråkiga av Ralf Saxén. I Wallins lista sägs det om Lempääläs finskspråkiga namn på följande sätt:

"Lempäälä, -ssä. Eräs lähettäjä arvelee paremmaksi Lempälä, koska kaksi ä:tä kuuluu liian murteelliselta." [Lempäälä, -ssä. En av informanterna menar att formen Lempälä skulle vara bättre, eftersom namnet med två ä låter för dialektalt.]

Den som har föreslagit *Lempälä* kan ha haft svenska som modersmål, ty i Saxéns lista skrivs det så här:

"Lempälä; fi. Lempäälä eller Lempälä. Äldre former: Laemppaela 1439, Laem-paela 1439, Lempälä 1545, 1623, 1846, 1876."

---

¹ Den här texten är en lätt bearbetad version av författarens finskspråkiga artikel i *Lempäälän Joulu* 2012.

Enligt språkforskaren Saxén är sålunda Lempälä den svenskspråkiga motsvarigheten till Lempäälä (eller Lempälä). *Lempälä* har ju mycket långa anor från tiden då skrivarna var svenskspråkiga. Den här formen också motsvarade praxisen bland de svenskspråkiga som bodde på orten. I de svenskspråkiga protokollen av kyrkostämman använde man alltid formen Lempälä, och när man började skriva kyrkostämmans protokoll på finska sedan år 1859, använde man i början också den korta formen Lempälä, men snart gick man över till den nuvarande praxisen.

En kort tid innan det geografiska sällskapets listor trycktes kom också ut en lista som hade sammanställts på det Svenska litteratursällskapets vägnar, "Förteckning öfver svenska ortnamn i Finland" (1897). Man hade använt de av Wallin och Saxén samlade ortnamnsuppgifterna. Den här listan är mera omfattande än de ovan nämnda listorna, eftersom även järnvägsstationer, gårdar o s v är med. Om Lempäälä nämns de följande uppgifterna:

"Lempälä, 1) socken i Birkala härad, 2) postexp. i 1; fi. Lempäälä."

Dessa uppgifter stämmer med Saxéns uppgifter, men i listan finns också den följande raden:

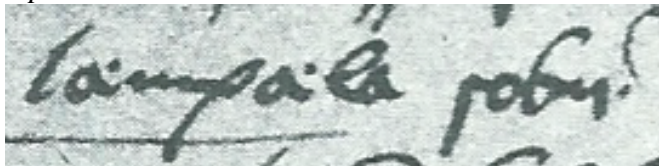
"Lembois, järnvägsstation och gästgifveri i Lempälä socken; fi. Lempainen."

Den här uppgiften är förstås klart för var och en lempääläbo. *Lembois* är på finska Lempainen, socknens kyrkby. I tusentals svenskspråkiga historiska dokument och texter har man hundratals år hållit klart separat Lempäälä/*Lempälä* och Lempainen/*Lembois*. Jag presenterar i det följande några exempel.

Från Davids uppror 1439 till Statskalender 1884

Det äldsta dokumentet där Lempääläs namn framträder är det underkastelsebrevet signerat 9.1.1439 som slutade det så kallade Davids uppror. Dokumentet är tillgängligt bara som kopia i manuskriptet som har bevarats i Skokloster slott. Det har publicerats tryckt i boken *Registrum Ecclesiae Aboensis* eller *Åbo Domkyrkas Svartbok* (1996).

I början av texten berättas det varför dokumentet skrevs: män från övre Satakunda härad medger att de har varit med i upproret ledd av "drawels daren Dauid". Det var män från sex socknar: "Birkala sokn, Cangasala sokn, Læmpæla sokn, Weselax sokn, Kyry sokn oc i Sastamala sokn". Så här kom Lempääläs namn in i historien på svenska i formen *Læmpæla sokn*. I brevet förekommer två gånger också formen *Læmpæla sokn*.

Biskopen Mikael Agricola gjorde under åren 1541–42 för Gustav Vasa en förklaring om inkomsterna av Åbo domkyrka och Finlands prästerskap. Det svenskspråkiga manuskriptet (i Nationalarkivet) publicerades som faksimile med förklaringar året 2007, då 450 år hade gått sedan vår flitiga biskops död. På sidan 10

av manuskriptet genomgås tionden som samlades från Övre Satakunda. Om Lempäälä sägs det: "Lempälä ix marcer", detsamma beloppet som från Vesilax (*Wesilax*). Någon kanske inbillar sig att Agricola skulle ha hyst klockarkärlek till finska namnformer, men så är inte fallet. I listan används konsekvent svenskspråkiga former av sockennamn, när ett sådant var i bruk, f ex *Wirmo* (Mynämäki) och *Letala* (Laitila). Agricolas språköra var i alla fall så fint att han skrev Lempääläs namn i den formen som vi moderna människor kan acceptera, bokstäverna e och ä korrekt, dock utan dubbel-ä. Däremot är namnet i 1540 års fogderäkenskaper i formen *Lemppelä*. Kyrkbyns namn är i formen *Lempåis*. (Kalske 1999, s. 41.) Sålunda är även kyrkbyns svenska namnform av gammalt dato.

I silverskattregistret av år 1571 nämns *Lempele* socken och bland byarna *Lempoijs*. Om prästernas belöning gjordes igen en kartläggning år 1576, och där är socknens namn *Lämpäle* (Asiakirjoja 1899).

Lantmätaren Hans Hansson ritade i mitten av 1600-talet en karta, där för första gången Lempäälä kan ses i sin helhet (Arajärvi 1959, s. 27). Där är vår sockens namn i formen *Lempile*. I kartan kan man också se *Lempile Kyrka* och *Lembois by*.

Man kan också notera att Lempäälä nämns som *Lempelä* i den latinska dedikationen av en grekisk oratorisk dikt tryckt år 1678 (Paulinus 1678/2000).

I en karta som ritades i början av 1760-talet finner vi igen *Lempälä kyrka* och bynamnet *Lembois* bredvid varandra (kartan bevaras i Riksarkivet i Stockholm):

Och i kartan som vid slutet av 1700-talet gjordes för Gustav III hittar vi sida vid sida *Lempälä kyrka* och *Lembois by* (Alanen 1989, s. 250).

Om man tittar på vilken som helst kyrkligt eller världsligt dokument, som ända till senare hälften av 1800-talet var så gott som utan undantag på svenska, aldrig hittar man ett sådant där socknens och kyrkbyns namn sammanblandas. Jag tog ifrån min bokhylla slumpmässigt den svenskspråkiga statskalendern av år 1884. Där nämns (s. 89-90) bland *Birkkala*[sic!] härads tjänstemän också länsmannen för Lempäälä: "Karl Johan Breitholz. (Wesilaks, Tottijärvi, Lempälä.) (Adr. Lembois jernvägsstation.) f. 30; 58." Länsmannen Breitholz var sålunda född 1830 och började sin ämbetsövning år 1858, hans distrikt omfattade Vesilax, Tottijärvi och Lempäälä kommuner. Hans postadress var Lembois järnvägsstation. Även om bruket av ortnamn är här alldeles i riktig ordning, så närmar vi också oss missförståndets kärna.

Lempäälä eller Lembois: kampen börjar

Missförståndets tid började på 1860-talet. Orsaken till att förhållandet mellan namnen av socknen och kyrkbyn blev diffusare finner vi i ångbåtstrafiken, kanalen och järnvågen.

Redan innan kanalen eller slussen i Lempäälä kyrkby blev färdig (1873), började man 1864 en regelbunden ångbåtstrafik mellan Tammerfors och Tavastehus. Båtarna kom antingen från Tammerfors eller från Tavastehus till Lembois där resenärerna gick över näset på vilket kyrkbyn ligger och steg igen ombord på en annan ångbåt som transporterade dem vidare. När man annonserade om trafiken, var man i början omsorgsfull och nämnde ordentligt att de var fråga om "Lembois by i Lempäälä socken", men när trafiken blev mera regelbunden, blev annonserna mera resumerande och snart blev bara "Lembois" kvar.

Ifrån och med morgondagen öppnas **ångbåtskommunikation** emellan Tavastehus och Lembois by i Lempäälä socken, sålunda, att en ångbåt, medtagande passagerare och fraktgods, afgår hvarje Måndag, Onsdag och Fredag, kl. 8 f. m., samt återvänder ifrån Lembois hvarje Tisdag, Thursdag och Lördag, kl. 11 f. m., anlöpande både på fram- och återresan Mierola,

Hämäläinen 26/23.06.1864

Ångbåtskommunikation emellan Tammerfors och Tavastehus.
Ångfartyget Elias Lönnrot,
 afgår alla söndagar från Tammerfors till Lembois kl. 10 f. m. och från Lembois till Tammerfors kl. 3 e. m.
Ångslupen Udatscha,
 korresponderande med Elias Lönnrot,
 afgår från Tavastehus till Lembois kl. 1/2 8 f. m. och från Lembois till Tavastehus kl. 8. e. m.

Hufvudstadsbladet 164/19.07.1865

Invånarna och gästerna hos de svenskspråkiga herrgårdarna längs Vanajavesi och Pyhäjärvi använde gärna ångbåtar. Genom dem började missuppfattningen av Lempääläs svenska namn breda sig ut bland de svenskspråkiga i allmänhet. När kanalen blev färdig, döptes även den enligt kyrkbyn, Lempoisten kanava/*Lembois kanal*, bara senare fick kanalen sitt nuvarande (i mitt tycke felaktiga) namn, Lempäälän kanava/*Lempäälä kanal*.

Ångbåtarnas storhetstid på rutten mellan Tavastehus och Tammerfors blev kort, eftersom de miste sin betydelse, särskilt i persontrafiken, när järnvägen mellan städerna togs i bruk år 1875.

Turun—Tampereen—Hämeenlinnan rautatien Tidtaulu tavarajunille

Helmiukuun 15:stä y:stä 1876 alkain wastatseffi.

Maanantaina, Restiviikkona ja Perjantaina.		Tiistaina, Tuorstaina ja Lauantaina.	
Tampere	lähtö kl. 11,10 min. e. p. p.	Turku	lähtö kl. 9 min. e. p. p.
Lemponen	" " 12,13 " j. p. p.	Pieto	" " 9,46 " "
Wiiala	" " 12,51 " "	Aura	" " 10,19 " "
(Toijala)	" " 1,27 " "	Kyrö	" " 10,56 " "
Urajala	" " 2,23 " "	Loimaa	" " 12,12 " j. p. p.
Forssa	" " 3,6 " "	Koivisto	" " 1,14 " "
Koivisto	" " 3,38 " "	Forssa	" " 1,45 " "
Loimaa	" " 4,45 " "	Urajala	" " 2,29 " "
Kyrö	" " 5,55 " "	Toijala	" " 3,35 " "
Aura	" " 6,34 " "	Wiiala	" " 4,1 " "
Pieto	" " 7,5 " "	Lemponen	" " 4,42 " "
Turku	tulo " 7,46 " "	Tampere	tulo " 5,38 " "
Hämeenlinna lähtö kl. 11,30 min. e. p. p.		Hämeenlinna lähtö kl. 1,40 min. j. p. p.	
Parola	" " 11,51 " "	Parola	" " 2,1 " "
Kuurila	" " 12,42 " "	Kuurila	" " 2,25 " "
Toijala	tulo " 1,6 " "	Toijala	tulo " 3,16 " "
Toijala lähtö kl. 1,36 min. j. p. p.		Toijala lähtö kl. 3,40 min. j. p. p.	
Kuurila	" " 2,8 " "	Kuurila	" " 4,12 " "
Parola	" " 2,57 " "	Parola	" " 5,3 " "
Hämeenlinna	tulo " 3,14 " "	Hämeenlinna	" " 5,19 " "

G. Th. Ahlgren.

Åbo—Tammerfors—Tavastehus jernväg.

Tidtabell för godståg

från och med den 15 februari 1876 och tillsvidare.

Måndagar, Onsdagar, Fredagar.		Tisdagar, Thursdagar, Lördagar.	
Tammerfors	afgå k. 11,10 min. f. m.	Åbo	afgång kl. 9 min. f. m.
Lembois	" " 12,13 " e. m.	Lundo	" " 9,46 " "
Wiiala	" " 12,51 " "	Aura	" " 10,19 " "
Toijala	" " 1,27 " "	Kyrö	" " 10,56 " "
Urdiala	" " 2,23 " "	Loimijoki	" " 12,12 " e. m.
Forssa	" " 3,6 " "	Koivisto	" " 1,14 " "
Koivisto	" " 3,38 " "	Forssa	" " 1,45 " "
Loimijoki	" " 4,45 " "	Urdiala	" " 2,29 " "
Kyrö	" " 5,55 " "	Toijala	" " 3,35 " "
Aura	" " 6,34 " "	Wiiala	" " 4,1 " "
Lundo	" " 7,5 " "	Lembois	" " 4,42 " "
Åbo	ankomst " 7,46 " "	Tammerfors ankomst	" " 5,38 " "
Tavastehus afgång kl. 11,30 min. f. m.		Tavastehus afgång kl. 1,40 min. e. m.	
Parola	" " 11,51 " "	Parola	" " 2,1 " "
Kuurila	" " 12,42 " e. m.	Kuurila	" " 2,25 " "
Toijala	ankomst " 1,6 " "	Toijala	ankomst " 3,16 " "
Toijala afgång kl. 1,36 min. e. m.		Toijala afgång kl. 3,40 min. e. m.	
Kuurila	" " 2,8 " "	Kuurila	" " 4,12 " "
Parola	" " 2,57 " "	Parola	" " 5,2 " "
Tavastehus	ankomst " 3,14 " "	Tavastehus	ankomst " 5,19 " "

G. Th. Ahlgren.

Tampere,

Tampereen Sanomat 9/29.02.1876

I järnvägens tidtabeller fick stationen i Lempäälä först namnet på finska *Lemponen* och på svenska *Lembois*, eftersom namnet gavs enligt var stationen var belägen, d v s kyrkbyn. På samma vis fanns det stationer t ex i Viiala, Toijala, Kyrö, Parola, Kuurila o s v, vilka alla var byar eller köpingar i kommuner, som hade någonting annat som namn. Den finsksinnade tidningen Aamulehti (7.8.1895) anade i järnvägsstationernas svenskspråkiga namn en tendens till spridningen och förstärkandet av svensk kultur ("ruotsalaisen kulttuurin levittämiseksi ja vahvistamiseksi"). Enligt tidningen var det inte korrekt att "niin kuin kallista ja tärkeätä löytökallua ainakin, säilytetään näitä kummallisuuksia, niin kuin esim. Lembois, Uttis, Oitis, Hywinge, aikatauluissa ja

kaikissa muissa mahdollisissa paikoissa asianomaisten itsensä ihailtavana ja yleisön ihmeteltävänä” (såsom ett dyrbart och viktigt hittegods blir de här egendomligheterna bevarade, såsom till exempel Lembois, Uttis, Oitis, Hywinge, i tidtabellerna och i alla andra möjliga sammanhangen för att beundras av vederbörande och förundras av allmänheten). Språkstriden började skugga Lempääläs namnskick och det verkar fortsätta även i dag.

Sedan år 1897 har stationens officiella namn varit på båda språken Lempäälä. I 1898 årets Turist är stationens namn tryckt *Lempäälä* också på svenska, men i registret finns ”Lempäälä, Lembois” sida vid sida för att de som kände det gamla namnet skulle hitta även det nya. Det här hjälpte till att den felaktiga föreställningen av kommunens svenskspråkiga namn började fästas i utsocknes människors minnen. Men man kan fråga, varför stationens finska namn ändrades? Var det verkligen så att de finskspråkiga själva hade glömt de gamla anorna av namnet Lempainen/Lembois? Verkade namnet löjligt eller dialektalt både på finska och svenska?

Lembois socken försökte krypa sig i stället för *Lempälä socken* i den vardagliga svenskan utanför Lempäälä, även om i officiella texterna den historiska praxisen fortsatte konsekvent. Man kan följa kampen mellan namnformerna i de svenskspråkiga tidningarna som publicerades i Tammerfors, Tammerfors Aftonblad och Tammerfors Nyheter, som använde *Lembois socken* ohämmat på sina redaktionella spalter, men i officiella kungörelserna i samma tidningsnummer var *Lempälä socken* dominerande. I texter vars författare var ifrån Lempäälä, användes i allmänhet formen *Lempälä*. Den större tammerforsiska svenskspråkiga befolkningens tryck kan dock ha påverkat den lilla skaran av svenskspråkiga i Lempäälä.

En betydande roll i infiltreringen av uttrycket *Lembois socken* hade grundandet av jaktklubben *Lembois Jaktvårdsförening* år 1896. Föreningens medlemmar, gentlemän från Tammerfors, hyrde jaktmarker i Lempäälä för sin hobby, och döpte sin förening enligt järnvägsstationen, då den ännu hette Lembois (Kankaapää 1996). På finska användes som klubbens namn i början *Lempoisten Metsästyshoito-Yhdistys*, men senare byttes namnet till *Lempäälän metsästysseura*.

Sunnuntaina ensitulevan Lokakuun
8 päivänä
toimeenpannaan
Ansamin tilalla Lempäälän pitäjässä

Kilpailu

Suomen Kennelkubin jäniskoira-kilpailussa Lempäälässä Lokakuun 30 ja 31 päivänä 1897 perustusta Tampereen jäniskoira-maljaista («Tammerfors stöfvarbägar»). Katso Finska Kennelklubbens Tidskrift vihko 4 v. 1897. Oikeutettu kilpailuun osaa ottamaan on koirapari, jonka omistaa yhdistys, metsästysseura tai yksityinen henkilö Tampereelta taikka seuravista kunnista: Messukylä, Teisko, Kangasala, Lempäälä, Wesilahti, Pirkkala ja Ylöjärvi. Ilmoitus kilpailuun on tehtävä viimeistään tämän Syyskuun 28 päivänä Tohtori Gösta Idman'ille Tampereella, joka myöskin antaa lähempiä tietoja kilpailussa noudatettavista säännöistä. Ilmoittautuessa suoritetaan 5 markkaa jokaisesta kilpailevasta koirasta

Lempoisten Metsästyshoito-Yhdistys.

Aamulehti 20.09.1899

Vid laga påföljd

är all slags jakt och fångst af vildbråd äfvensom utsättande af giftbeten förbjudna på följande i Lembois socken belägna gårdars marker, skogar och sjöar: Hakari Seppälä, Tausko, Hupakko, Henneri Arvela, Kyrsä, Orimus, Anttila, Ranta-Heikkilä, Mikki-Heikkilä, Heikki-Näppilä, Kalle-Näppilä, Mattila, Sikkinen, Kovettu, Sitari, Heikkilä, Kirjakka Kylä-Aijälä, Rauko, Katila, Ollila, Alanen. Näsärö, Mikkola, Seppälä, Haso, Kierikka, Littunen, Penttilä, Watunen, Majjala, Käyrä, Laatiska, Korja, Tappura, Kattunen, Ansa-mi, Juutila, Kärppälä, Teinilä, Kokki, Katila, Mattila, Nurkkinen, Erkkilä, Luoto, Markula, Tupala, Tiurala, Kerttula, Annala, Anttila, Pyhälä och Passi.

Lembois Jaktvårds-förening

Tammerfors Nyheter 23.8.1899

Språkpolitik på nationell nivå

Såsom Aamulehtis skrivelser visar, orsakade användandet av svenskspråkiga ortnamn negativa reaktioner särskilt hos gammalfinnarna vid 1800-talets slut. I takt med det finska språkets förstärkande började de svenskspråkiga frukta för att förlora mera och mera fotfäste på olika livsområden, även i namnskicket. Som en försvarsåtgärd publicerade Svenska folkpartiet år 1926 en ny lista av svenska ortnamn redigerad av Otto Bruun, chefen för Helsingfors stads statistiska byrå. Listans partibakgrund gav den en mera språkpolitisk prägel än de tidigare listorna hade haft. Det här blir klart t ex i den uppmaningen som är vid slutet av företalet: ”Använd alltid svenska ortnamn i svenskt tal och svensk skrift. Skriv och uttal alltid svenska ortnamn på svenskt vis.”

I listan hänvisas från namnet *Lembois* till *Lempälä*, som får den följande förklaringen:

”Lempälä, 1) socken i Birkala härad och domsaga i Tammerfors domprosteri, tidigare Lembois, 2) järnvägsstation i 1, 3) kanal; fi. LEMPÄÄLÄ.”

Nästan densamma text är i den andra upplagan av listan år 1939. Enligt listan skulle således *Lembois* vara Lempääläs gamla svenskspråkiga namn. Och vad kan läsas mellan raderna, är att språkmajoritetens tryck hade bytt den här gamla, ursprungliga benämningen till *Lempälä*, som skulle imitera den finska formen. I företalet presenteras även Lempääläs namn som ett exempel för den principen som listan följer: ”Köpingar och järnvägsstationer, vilka bära namn efter någon socken med svenskt namn, ha här upptagits med samma namn, oberoende av deras officiella benämning, t o m om dessa svenska namn ej äro allmänt brukliga i svenskt talspråk (t ex Lembois för Lempäälä).” Enligt det krångliga yttrandet skulle sålunda Lempäälä järnvägsstation ha fått sitt första svenskspråkiga namn Lembois efter det fiktiva gamla svenskspråkiga sockennamnet. Enligt densamma felaktiga tolkningen skulle också *Lempälä* vara härlett ifrån Lempäälä. Uppenbarligen passade *Lembois* väl i raden av sådana riktiga sockennamn som *Oravais*, *Loppis*, *Luopiois*, *Virdois* eller bynamn som *Miemois* (Vörå).

Under krigstiden lindrades de spända språkförhållanden framför det gemensamma hotet. Svenska Finlands folkting gav år 1942 ut en namnlista över kommunernas namn, där Lempäälä hade ingen svensk motsvarighet. Däremot sådana sedvanliga och historiskt korrekta former såsom *Vesilax* för Vesilahti, *Birkala* för Pirkkala, *Gustav Adolfs* för Hartola o s v var med i listan.

Efter kriget återvände SFP dock till den tidigare felaktiga formen i Lempääläs namn. Partiet publicerade år 1963 en ny upplaga av listan från år 1926. Tolkningen om Lempääläs namnhistoria i den här listan togs med när Forskningscentralen för de inhemska språken år 1984 publicerade den fjärde upplagan av Svenska ortnamn i Finland. Där nämndes *Lempälä* inte alls mera och man lät förstå att Lembois var socknens gamla historiska namn på svenska.

Kotus återställer den historiska traditionen

Den svenskspråkiga avdelningen av Institutet för de inhemska språken (Kotus) publicerar i nätet en rekommenderande lista Svenska ortnamn i Finland (<http://kaino.kotus.fi/svenskaortnamn/?a=post&sofid=17393>). Ett par år sedan gjordes

det en betydelsefull ändring i den här listan. Ett särskilt uppslagsord blev introducerat för namnet *Lempälä*:

Lempälä (föråldrad) kommun i Birkaland, fi. *Lempäälä*, se *Lembois*.

Hänvisningen till Lembois är nödvändig, eftersom man i vardagsspråket använder det så ivrigt. Förklaringen om Lembois är följande, vilket tyvärr ännu innehåller en fara för missuppfattning:

Lembois (föråldrad) 1) by i Lempäälä kommun, 2) kommun i Birkaland, fi *Lempainen* eller *Lempäälä*, se Lempälä.

Av det här kan en hastig läsare få den uppfattningen att det finska ortnamnet Lempainen skulle vara parallellt med namnet Lempäälä, vilket inte alls stämmer. Det är ändå positivt att det ursprungliga svenska namnet på socknen nu fick synlighet.

Formuleringen i ortnamnslistan betyder att man rekommenderar användandet av ortnamnet Lempäälä även i den svenskspråkiga texten. Det har orsakat irritation bland de svenskspråkiga ortnamnsentusiasterna. I det svenskspråkiga Wikipedia finns det fortfarande en artikel om Lembois (<https://sv.wikipedia.org/wiki/Lembois>), där man påstår att det ursprungliga svenska namnet av socknen skulle ha varit Lembois.

I artikelns diskussionssida (<https://sv.wikipedia.org/wiki/Diskussion:Lembois>) ventileras missnöjet mot att Kotus i alla fall rekommenderar bruket av Lempäälä i svenskspråkiga texter.

Lempäälä eller Lembois i talspråk?

Det är glädjande att Institutets för de inhemska språken riktgivande lista i Internet återställer Lempääläs svenska namnpraxis på en historiskt korrekt grund. Ingen auktoritet kan eller behöver dock förbjuda människor att i talspråk kalla Lempäälä för Lembois. Jag själv kallar ofta Tammerfors för *Manse* eller ibland *Rieväkylä* eller *NääsVille*. Det grämer mig inte, om någon svenskspråkig i vardagsspråk kallar vår socken för *Lembois*, vilket ofta händer glatt och leende, men jag hoppas att i officiella sammanhang och i vårdat språk, såsom i pressen och Rundradion samt i kommunens egna meddelanden, vår sockens svenska namn fortfarande skall vara det som det över halv tusen år har varit, d v s *Lempälä* eller *Lempäälä*. Att socknens kyrkby också har ett svenskt namn, ökar bara den språkliga mångfalden.

Under årtionden har ett och annat negativt gjorts mot svenskan i Finland, men att påpeka vilket är det rätta historiska svenska namnet på Lempäälä hör inte bland dessa beklagansvärda fall. Det verkliga språkrättsliga felet vid slutet av 1800-talet var att den ursprungliga svenska formen *Lempälä* glömdes. Jag är av den åsikten att om den svenskspråkiga befolkningen så vill, kunde man återställa den ursprungliga formen *Lempälä*. Det skulle vara historiskt korrekt och kränker inte på något sätt de finskspråkiga.

Länge leve Lempälä!

Källor

Tidningarna lästes som digitala i <http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/secure/main.html>

- Aaltio, E. A.: Lempäälän kunnallishistoria 1866-1966. Lempäälä 1968.
- Agricola, Mikael: Turun tuomiokirkon ja papiston tulot 1541-1542. Åbo domkyrkas och prästerskapets inkomster 1541-1542. [Toim. ja käänt.] Jyrki Knuutila & Anneli Mäkelä-Alitalo. Helsinki 2007.
- Alanen, Timo: Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805. Helsinki 1989.
- Arajärvi, Kirsti: Lempäälän historia. Lempäälä 1959.
- Asiakirjoja, jotka valaisevat Suomen kameralisia oloja 1500- ja 1600 -luvulla. 3 vihko. Painoon toim. K. G. Leinberg. Helsinki 1899. (Todistuskappaleita Suomen historiaan 3.)
- Codices Medii Aevi Finlandiae. Vol. II Codex Särkilahti (Codex Aboensis Skokloster). Praefatus est Jalmari Jaakkola. Helsinki 1952.
- Finlands kommuners namn i svensk skrift. Kritisk bearbetning af ett af Sällskapet för Finlands Geografi insamladt material af Ralf Saxén. – Fennia 14(1897), n.o 4.
- Förteckning öfver svenska ortnamn i Finland. – Svenska litteratursällskapet i Finland. Förhandlingar och uppsatser 10. 1895-1896. Helsingfors 1897.
- Kalske, Marja: Lempäälä ajan virrassa. Ihmisiä yhteisöissä, pitäjä maailmassa. Lempäälä 1999.
- Kankaanpää, Matti J.: Vuosisata Metsästysseuran toimintaa. Lempäälän metsästysseura – Lembois Jagtforening r.f. 1896-1996. Jyväskylä 1996.
- Kuisma, Juha: Lempääläinen paikannimikirja. Lempäälä: Lempäälä-Seura, 2012.
- Mäkinen, Ilkka: Lempälä, Lempäälä, Lembois: mikä on Lempäälän ruotsinkielinen nimi. - Lempäälän Joulu 2012: 16-20.
- Paulinus, Johan (Lillienstedt): Magnus Principatus Finlandia. Suomen Suuriruhtinaskunta. Vuonna 1678 pidetyn kreikankielisen runopuheen editio, runosuomenos, suorasanaa käännös sekä tausta ja selitykset. [Toim. ja käänt.] Tua Korhonen, Teivas Oksala, Erkki Sironen. Helsinki 2000.
- Registrum Ecclesiae Aboensis eller Åbo Domkyrkas Svartbok. The Black Book of Åbo Cathedral. Facsimile version of the 1890 edition [...]. Helsingfors 1996.
- Suomalaiset kuntain nimet. Suomen Maantieteellisen Seuran kokoomain tietojen yhteensovitus, toimittanut Väinö Wallin. – Fennia 14 (1897), n:o 3.
- Suomen hopeaveroluettelot 1571. 4, Satakunta. Toim. Mauno Jokipii. Helsinki 1953. (Suomen historian lähteitä V, 4.)
- Svenska ortnamn i Finland jämte en finsk-svensk uppslagslista. Utgiven på uppdrag av Svenska folkpartiets centralstyrelse. Helsingfors: Svenska folkpartiets centralstyrelse, 1926.
- Svenska ortnamn i Finland jämte en finsk-svensk uppslagslista. Utgivna på uppdrag av Svenska folkpartiets centralstyrelse. Red. av Sven Andersson. 2. uppl. Åbo 1939.
- Svenska ortnamn i Finland med finska motsvarigheter. 3. uppl. Utgiven av Svenska Folkpartiets ortnamnskommitté genom Åke Granlund och Kurt Zilliacus. Helsingfors 1963.
- Svenska ortnamn i Finland. Red. av Kurt Zilliacus och Ulla Ådahl-Sundgren. 4. uppl. Helsingfors: Forskningscentralen för de inhemska språken, 1984.